

ASO YÖNETİM KURULU BAŞKANI NURETTİN ÖZDEBİR - Sayın Başkan, değerli Meclis üyeleri, basınımızın değerli temsilcileri, değerli konuklar; hepinizi şahsım ve Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu adına saygıyla selamlıyorum.

2018 yılının son Meclis toplantısını yapıyoruz. Bunun için bir araya gelmiş bulunuyoruz. 2018'in üçüncü çeyreğinde yavaşlamaya başlayan küresel saldırılara karşı mücadele etmeye başlayan ekonomimizde 2018'i zor bir yıl olarak kapatıyoruz inşallah. Aslında zorlukların temeline bakarsak, Gezi olaylarıyla başlayan Türkiye algısının bozulmasıyla birlikte Türkiye'ye finansman girişinin azalmasıyla -ki, her geçen gün üstüne koyarak ağırlaşmış- en son 2018 Ağustosta da ani kur şokuyla beraber ekonomi iyice sıkışmış vaziyette.

Bu daralma süreci ekonomi göstergelere yansdı. 2017 yılında yüzde 11'lik yılı yüzde 7,4'lük büyümeyle kapatmış olduğumuz ekonomimiz bu senenin birinci çeyreğinde yüzde 7,4 -yanlış hatırlıyorsam- daha sonra 5 küsurluk bir büyümeyle üçüncü çeyrekte birdenbire yüzde 1,6'ya kadar geldi ki, bu düşük büyüme rakamı çok uzun zamandır görmüş olduğumuz en düşük büyüme rakamı ve bu gidişat böyle devam ederse büyük bir ihtimale önce -göstergeler de bunu teyit etmekte- son çeyreği belki de negatif bir büyümeyle kapatacağız.

Tabii, dünyada da ekonomik gidişat dünya ticaretini zorlanmakta, dünyada da ekonomi küçülmekte, ticaret hacmi azalmakta ve gelişmiş ülkelerde Avrupa'dan başlayarak büyüme rakamları negatif yönde revize edilmekte. IMF de yapıyor bunu, Dünya Bankası da yapıyor. Ama ben dibi gördüğümüz kanaatindeyim, bundan sonra 2019'da daha iyi bir şekilde devam edeceğimize, her geçen gün daha iyi olacağına inanıyorum.

Burada tabii, özellikle Amerika'yla olan ilişkilerimizin düzelmesi, Avrupa'da Türkiye algısının tekrar düzelmeye başlamış olması, Türkiye'nin stratejik konumunun başkaları tarafından daha iyi idrak edilmesi ve buna bağlı olarak insanların Türkiye'ye tekrar gözlerini çevirmesi ve alakalarını artırması... İnşallah bu alaka artışını biz tekrar ülkemize sermaye girişi olarak, doğrudan yatırımlar olarak, portföy yatırımları olarak görürüz diye ümit ediyorum. Çünkü şu anda yaşamış olduğumuz bütün sıkıntılar aslında bir likidite, ödeme sıkıntısı. Bu ödeme sıkıntısı kamudan başlayarak bütün işletmelerimizi etkilemekte, bankalarımıza kadar uzanmakta. Bankalar da kredileri yeniden yapılandırdığı için yeni kredi imkânları kalmamakta.

Burada bununla ilgili bir grafik de vardı, onu da ben size göstereyim. Bakın, bankaların kredi büyümesindeki son durum tamamen negatife dönmüş durumda. Bunun yansımalarını da biz iş hayatımızda işte bankalar kredi vermiyorlar, para vermiyorlar şeklinde sıkıntı olarak görüyoruz. Önümüzde zor bir süreç var, yılbaşını inşallah herkes sağlıklı, sıhhatle atlatır çünkü 31.12 devre faizlerinin ödendiği, birçok hesabın kapatıldığı, işletmelerin de kendi aralarında hesapları sıfırladıkları bir dönem. İnşallah ülkemiz bu dönemi de hasarsız olarak atlatır.

Tabii, iç talepte yüzde 40'luk daralma var. Bazı sektörlerde bu yüzde 80'lere varıyor. Bu daralma piyasalardaki durgunluğa da sebep olmakta. Bunun sonuçlarını imalat sanayi ve piyasadaki güven endekslerinde, tüketici güven endekslerinde... Bugün de üretici güven endeksini açıklayacaklar saat 10'da herhâlde, onlar açıklandı mı açıklanmadı mı bilmiyorum, haberim yok henüz. Onlar da açıklandığı zaman orada da herhâlde bu yansımaları aynen bu şekilde göreceğiz.

Şu bir gerçek ki, ülke olarak cari açık sorunumuzu bitirmeden, tasarruflarımızı artırmadan bizim bu krizlerden çıkmamız, bağımsız, güçlü bir ekonomiye sahip olabilmemiz mümkün değil. Bunun yolu da üretimden geçiyor. Bu anlamda imalat sanayi son derece önemli.

İstihdama baktığımız zaman, her ne kadar 2018 yılında artı 266 bin istihdam yaratmış olmamıza rağmen iş gücüne katılım oranındaki yükseklikten dolayı işsiz sayısı da 596 bin kişi artı. Yani 266 bin artı istihdam yaratmış olmamıza rağmen işsizlik sayısında da artma var ve

işsizlik sayıları da yüzde 11,4'e kadar ulaşmış ki, bunun içerisinde genç işsizlik bunun 3 misline yakın bir rakama da ulaşmış durumda.

Bu anlamda, bizim gündeme getirmiş olduğumuz kısa çalışma uygulamasının başlamış olması sevindirici bir şey. Kısmen de olsa istihdamın devam ettirilmesi açısından önemli bir girişim ama benim açımdan en önemlisi, işletmelerin yetişmiş elemanlarını yani üretim güçlerini kaybetmemeleri için kritik personelin de devamını sağlamaları açısından son derece önemli bir katkı oldu. Bu katkıdan dolayı da Hükûmetimize teşekkür ediyoruz.

Ekonomide ortaya çıkan birtakım olumlu gelişmeler de var. Bunlardan bir tanesi cari açığın düşmesi. Cari açığın düşmesiyle beraber ihracatın sağladığı karşılama oranının yüzde 90'lara ulaşmış olması döviz talebi azalttığı için kurlar üzerinde bir baskı yaratmakta ve kurların aşağı doğru düşmesine sebep olmakta. Ancak dikkat edilmesi gereken bir husus var: İmalatımız yüzde 70'ler, yüzde 80'ler, hatta bazı sektörlerde yüzde 90'lar oranında ithalata bağımlı olduğu için ithalatın bu kadar düşmüş olması önümüzdeki dönemde de -zaten bunu imalat sanayi raporlarında görüyoruz- imalat sanayisindeki yavaşlamanın devam edeceğinin bir işareti. En önemlisi de -tabii, bu ithalatımızın içerisindeki önemli kalemlerden bir tanesi de yatırım mallarıydı- yatırım mallarının olmaması yeni yatırımların dolayısıyla yeni istihdamın olmayacağı anlamına da gelmektedir. Önümüzde bir dengelenme süreci var. Bu dengelenme sürecinin, benim tahminime göre, nisan, mayıs aylarına kadar devam etmesiyle, ağustosta kur şokunun yerine girecek yeni enflasyon rakamlarıyla beraber düzeltmenin daha bariz olarak ortaya çıkacağını, bu nedenle de Türkiye'de hem yurt içinde hem yurt dışında algının daha düzeleceğini, morallerin yükseleceğini tahmin ediyorum. Tüketici fiyatlarındaki enflasyonu hepimiz biliyorsunuz, yüzde 21,26'ya çıktı. Üretici fiyatlarındaki enflasyon da yüzde 38,05 olarak ilan edildi. Yani biz imalatçılar olarak geçen seneki üretim için aldığımız mallara bu sene yüzde 38,05 daha fazla para ödemek durumundayız. Tüketiciler de yüzde 21,62 oranında daha fazla bedel ödemek mecburiyetindedir.

Bu arada tabii dün grup toplantılarını izledik. Dün önemli bir gündü, asgari ücret açıklandı. 2.020 lira gibi bir rakam açıklandı. Beklentilerin üzerinde bir rakam ama çalışanlarımızın hakkıdır, hayırlı uğurlu olsun. Bunun için, bizim üzerimizdeki yükü azaltmak için Sayın Cumhurbaşkanı grup toplantısında yıl başından itibaren geçerli olmak üzere 500 kişinin üzerinde çalışanı olan işletmeler için 101 lira, 500 kişinin altında eleman çalıştıranlar için de 150 liralık bir destek priminin 12 ay süreyle ödeneceğini bildirdiler. Bu önemli bir rakam ama bu yeterli değil. Şunun için yeterli değil: Asgari ücret sadece işçinin eline geçen minimum ücret anlamında ülkemizde kullanılmıyor, asgari ücret aslında birçok şeyin de ölçüsü. Bu ölçülerden bir tanesi de gelir dilimleridir. Geçen asgari ücretteki ani sıçramadan sonra da bu düzeltme yapılmamıştı. Şimdi hiç olmazsa bu vergi dilimlerindeki düzenlemenin tekrar asgari ücrete göre baz alınarak en alt dilimin onun 12 aylık toplamına eşitlenecek şekilde düzeltilmesi gerekir. Bu düzeltmeyi de talep ediyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanının açıkladığı özellikle ufak tüketiciler ve hane halkları için önemli olan elektrik ve doğal gazda yüzde 10'luk indirim önümüzdeki dönemde enflasyon rakamlarını olumlu etkileyeceğine inanıyoruz. Bunlar için de teşekkür ediyoruz.

Tüketici enflasyonunun yüzde 21 civarında -yıl sonu beklentisi de bu civarda- gerçekleşmesi beklendiğine göre yüzde 26 küsurluk yani 5 puanlık bir ücret artışı çalışanlara artı 5 puanlık bir refah payı demektir. Bu anlamda, emeğin hakkıdır diyelim, değiştiremeyeceğimiz bir şey için bir şey söylememiz mümkün değil. Ama bu gelir vergisi dilimlerindeki düzeltmeyle beraber bu 12 aylık desteğin de bir an önce işlerlik kazanmasını bekliyoruz.

Bu arada, asgari ücretten laf açılmışken bir şeyi daha söyleyeyim. Bunu da geçmiş yıllarda çok dile getirmiştik, tekrar zamanıdır, tekrar söyleyeyim. Biliyorsunuz ILO sözleşmesine göre asgari ücret, tarafların temsil edilmiş olduğu bir toplantıyla belirleniyor. Bu taraflardan bir tanesi işveren kesimi, bir tanesi işçi kesimi, bir tanesi de kamuyu temsilen devlet. Bunlar

otuyorlar ve bu pazarlıklar sonucunda, çalışmalar sonucunda da asgari ücret tespit ediliyor. ILO sözleşmesinde bu toplantıya çalışanlar adına TÜRK-İŞ -en büyük sendika federasyonu olduğu için o katılıyor- işverenler adına da TİSK (Türkiye İşverenler Sendikası) katılıyor. Kamu, tamam. Ama ILO sözleşmesinde “Tarafları most representative organization temsil eder.” diyor. Yani temsil yeteneği en yüksek olan kimse tarafları o temsil eder. Ve buraya geldiğimiz zaman, bilmiyorum, içinizde kaç kişi Türkiye İşverenler Sendikasının üyesidir. Yok denecek kadar azdır. Burada Türkiye’deki işletmelerin binde 2’sini temsil eden firmaların da ancak bir kısmının üye olduğu bir sendikadan bahsediyoruz. Türkiye’deki işletmelerin binde 2’sini temsil eden işletmelerin de bir kısmının temsil edildiği bir organizasyon bizim adımıza oraya pazarlık yapsın diye tayin ediliyor. Bu yanlış bir şey. Hakeza aynı şey sendikalar için de geçerli. Yani Türkiye’de 24 milyon civarında çalışan var, herhâlde bunun 1,5-2 milyonunu temsil eden bir grup gidiyor orada işçiler adına pazarlık yapıyor. Tabii bu da ülke gerçekleriyle uyumsuz sonuçların çıkmasına sebep oluyor. Bu pazarlıkta bizi daha iyi temsil edecek birilerinin mutlaka olması lazım. Kim olabilir? Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği olabilir, Türkiye’deki bütün firmalar kanun gereği oraya üye olmak mecburiyetinde. Yani hepimizi temsil eden, ILO’nun sözleşme şartı olan “Most representative organization” da Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğidir, TİSK değildir.

Efendim, iç piyasadaki gelişmeler yavaşlarken dış piyasalarda da şartlar her geçen gün zorlaşmakta. FED, her ne kadar önümüzdeki yıl faiz artırımını 2’yle sınırlamış gibi gözükse de, son faiz artırımını da 25 baz puan olarak yaptı. Avrupa Merkez Bankası da sıkı likidite duruşunu sürdürmekte, bu da dış fonları olumsuz yönde etkilemekte, yabancı sermayeli büyüyen ekonomimizde dış kaynağa daha zor ve daha pahalı ulaşmamıza sebep olmakta. Bizim bunu iç piyasa imkânlarıyla sağlayabiliyor olmamız lazım. Şu anda başka çaremiz yok. Başkalarının tasarruflarına ihtiyacımız var ama bir an evvel gerekli değişimi ve dönüşümü sağlayıp bunu değiştirebilmek için önce insan kaynağımızı, sonra işletmelerimizin teknolojik seviyelerini değiştirebilmemiz lazım, verimliliğimizi artırabilmemiz lazım, daha çok katma değer üretiyor olabilmemiz lazım. Ve en önemlisi de, biraz geç kalmakla beraber bir yılı aşkın bir süredir Hükümet politikalarımızda da bunun izlerini görüyoruz ama bugünden yarına yapılabilecek bir şey değil, ithal ikamesi üretimi yani Türkiye’nin ithal ettiği önemli girdileri yerli olarak üretmek için gerekli tedbirleri almamız lazım. Bu arada yapılabilecek bir şey de, bütün dünyada korumacı tedbirler artıyor, bizim de bu korumacı tedbirlerimizi artırıp yerli sanayimizi güçlendirecek, onun güç toplamasına destek olabilecek ve ithalatımızı sınırlandırabilecek tedbirleri almamız, gümrüklerimizi biraz daha sıkı tutmamız gerekir.

Bu arada, tabii, Endüstri 4.0’la yani dijital sanayiyle birlikte çok yıkıcı bir rekabet gelmekte ve onun en bariz örneğini model fabrikamızı ziyaret edenler görüyorlar. Etmeyenlere tavsiye ediyorum, görmeleri gerekir. Verimlilikte ne kadar büyük bir fark yaratıldığını, daha önce 5 kişiyle yapmış olduğumuz operasyonun 2 mislini 3 kişiyle hemen hemen sıfır denilecek bir yatırımla, sadece organizasyonla gerçekleştirebilmenin mümkün olduğunu yaşayarak bizzat orada göreceksiniz. Onun dışında, dijitalleşmeyle beraber yönetsel ve imalattan kaynaklı hataların da ortadan kalkmasıyla birlikte verimlilikte çok büyük bir artışın sağlanacağını göreceksiniz. Patronlar için 1 günlük fragman eğitimleri devam ediyor hâlâ. Hepinize tavsiye ediyorum, gerçekten bu farkındalığı sağlamamız lazım ki, bu işte görevli çalışanlarımızı bu eğitimlere gönderelim ve fabrikalarımızdaki bu dönüşümü sağlayalım.

Ankara Sanayi Odası ve 1. Organize Sanayi Bölgesi olarak bu arada şöyle bir şey daha yapıyoruz. Buna böyle 4-5 milyon dolarlık bir bütçeyle başlamıştık, şu anda sağlamış olduğumuz ek kaynaklarla beraber bütçesi 11 milyon dolarlık bir yatırıma dönüştü ve onun çok büyük bir kısmı, bundan sonraki kısmı işte Avrupa Birliği fonlarından sağlanıyor. Dijital dönüşümün de uçtan uca yerli olanını yapmaya çalışıyoruz. Tabii, bir işletmenin Endüstri 4.0’a dönüşebilmesi için donanımla beraber birtakım programlara, yazılımlara ihtiyacı var. Bu yazılımlar için de çok ciddi paralar istiyorlar ve bu yazılıma bir kere mahkûm olduğunuz zaman bunun bakım masrafı, senelik “update” edilmesi, “upgrade” edilmesi filan gibi şeylerle devamlı oraya sarılmak mecburiyetinde kalıyorsunuz. Oğuz Bey de burada herhâlde, onların da dâhil

oldukları **yazılım** organizasyonunda kendi Endüstri 4.0 programlarımızı oluşturmaya çalışıyoruz. İnşallah orada da başarılı olabilirsek, başka ülkelere bağımlı olmadan yurt içinden bu kaynakları, kendi kodlarımızı kendi imkânlarımızla üretmiş olacağız.

Bu dijital dönüşüm bir kültür meselesi. İnşallah bu kültürü de yakalar ve burada da verimliliğimizi ciddi anlamda artırırız. Aksi takdirde, bizden daha ucuz emekle çalışan birçok ülke var, bu ülkelerle bile, hatta emeğin bizden çok daha pahalı olduğu ülkelerle bile bu verimlilik artışıyla bizim bu işleyiş şekliyle rekabet edebilmemiz birçok sektörümüz için mümkün olmayacaktır.

Diğer taraftan, konu rekabette açılmışken, rekabette üstün olduğumuz alanlarda da yani göreceli rekabet üstünlüğümüz olan alanlarda da yatırımlarımızı teşvik etmemiz, desteklememiz ve bunların üzerine gitmemiz lazım.

AR-GE'yi, inovasyonu ticarileşebilen ürünler üzerine, bir an evvel kaynaklarımızı hızlı bir şekilde paraya çevirebilecek işlere yöneltmemiz lazım.

Tabii, Türkiye'nin yeni bir büyüme hikâyesine ihtiyaç var. Elimizdeki imkânlarla insan kaynağımızın kabiliyetleriyle belli bir sınıra dayanmış durumdayız. Bunu değiştirmemiz lazım. Bununla ilgili çeşitli çalışmalar var. Tersine beyin göçünden bahsediyoruz, yurt dışında son derece başarılı insanlarımız var, bunları tekrar ülkeye getirip burada çalıştırmaktan bahsediyoruz. Dün Savunma Sanayii Başkanlığının yapay zekâyla ilgili bir toplantısı vardı, oradaki toplantıya ben de davetliydim, dinledim. Çok da mutlu oldum, çok güzel çalışmalar olduğunu orada gördüm. Ve Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisinin başındaki insanla tanışma fırsatını buldum. Amerika'da yılın en başarılı, en çok patent üreten kişisi olarak seçilmiş bir Türk'ü Sayın Cumhurbaşkanımız almış bu dijital ofisin başına getirmiş. Gerçekten iyi bir bilim adamı olduğunu gördüm, güzel şeyler de yapıyorlar, yapay zekâyla ilgili de güzel çalışmalar var. Bu e-devlet sisteminin önümüzdeki günlerde hızlı bir şekilde hayatımızın her tarafına gireceğine inanıyorum ben.

Bu yeni hikâyeyi yaratırken belki şunu da bizim dikkate almamız ve hayata geçirebilmemiz lazım. Günümüzde birtakım ülkeler diasporalarıyla yani yurt dışındaki vatandaşları aracılığıyla kalkınmalarında ciddi farklar yaratmaya başladılar. Bunlardan bir tanesi olarak mesela Hindistan'ı örnek verebiliriz. Hindistan'dan yurt dışına göçen birçok insan özellikle bilişim sektöründe orada öğrendikleri ve yaptıklarıyla, kabiliyetleriyle kendi ülkelerine yeni iş imkânları, yeni fırsatlar verdiler ve yeni atılımların, yeni yatırımların yapılmasına sebep oldular. Şahit olduğum bu işlerden bir tanesini de İsrail'de organize sanayi bölgesini gezdiğim zaman gördüm. İsrail devleti yurt dışında bu flash bellekleri üreten 2 İsrailliği getirip finanse ederek o teknokentte bir fabrika açmasına sebep olmuşlar. Bu kişiler milyar dolarlık ciro yapıyorlardı orada. Bizim de yurt dışında birçok yetenekli insanımız var; bilim adamlarımız var, iş adamlarımız var. Bunlardan ülkemize dönenler gelsinler, başımızın üzerinde yerleri var ama buldukları yerde ülkemize daha çok fayda sağlayabilirler. Orada edindikleri tecrübenin, bilginin ülkemize transferi yoluyla bilgi sağlayabilirler. Orada kurmuş oldukları iş ağları, arkadaşlık, dostluk çevreleriyle beraber Türkiye'ye yeni iş imkânları sağlayabilirler. Bu anlamda, Türk diasporasının da, Türkiye'den yurt dışına giden insanların da ciddi bir kaynak olduğunu ve bu fırsatın da iyi değerlendirilmesi gerektiğini, bununla ilgili, onları hep buraya çağırarak yerine buldukları yerlerde onlardan ve onların kurmuş oldukları ağlardan istifade etmek suretiyle ülkemizin gelişmesine katkı sağlayabileceğimizi, orada üretilen her teknolojinin, orada üretilen her tecrübenin de tekrar ülkemize kazandırılması açısından önemli bir kazanım olabileceğine inanıyorum. Bu konuya da dikkat çekmek istedim.

2018 yılında hem bizim seçimlerimiz hem genel seçimler, Cumhurbaşkanlığı seçimi olmak üzere yoğun bir çalışma programı geçirdik. Bu çalışma programı içerisinde hatırlayabildiğimiz, hatırlayamadığımız birçok iş yapıldı. Arkadaşlarım benim için buraya birtakım notlar yazmışlar ama bunlar zaten size gönderildi. O Faaliyet Raporu Taslağı'mıza sizlerin de ilave

edecekleri varsa onları rapor hâline getirip 2018'in bir hatıra raporu olarak, hatıra güncesi olarak basılı hâle getirilmesine katkıda bulunacağınıza inanıyorum.

Yaşamış olduğumuz coğrafya zor bir coğrafya; her gün, hatta her saat yeni birtakım dengelerin kurulduğu bir coğrafya. İşte hiç aklımızda yokken Trump dedi ki: "Ben Suriye'den çıkıyorum." O çıktığı zaman bir boşluk olacak. Doğa boşluğu kabul etmez, o boşluğun hemen doldurulması lazım. Evet, işte hemen Özgür Suriye Ordusu'nu o tarafa doğru gönderdik ama alttan da Esad'ın güçleri girmeye başladılar. Dolayısıyla, her zaman uyanık olmayı, her zaman güçlü olmayı, iri ve diri olmayı gerektiren, yüksek diplomasi gerektiren bir coğrafyada yaşıyoruz. Bunun bir tek yolu var: Bize düşen en önemli görev, biz sanayiciler olarak üzerimize düşen görevi en iyi şekilde yapmak mecburiyetindeyiz. Çünkü bu ülkenin bağımsızlığı, bekası, sizlerin iş yerlerinden, sizlerin ellerinden geçiyor.

Ben 2019 yılının hepimize hayırlı olması temennisiyle işlerinizde başarılar diliyorum. İnşallah ülkemiz ve dünyaya da 2019 yılı hayırlar ve barış getirir.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum, sağ olun, var olun efendim.